

PRIJSVRAAG

DE REGIO VAN JOUW TOEKOMST

HOE ZIET JOUW REGIO ER UIT IN 2050?

Nederland heeft de ambitie om de komende decennia flink te verduurzamen. Daarvoor zal Nederland op de schop moeten. De energietransitie, de transitie naar een circulaire economie, klimaatadaptatie, de verduurzaming van het voedselsysteem en nog vele andere opgaven gaan Nederland de komende decennia veranderen. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur roept jongeren op om in een essay een beeld te schetsen van hun regio in 2050. Hoe hoop je dat jouw regio er uitziet als alle transities hun beslag hebben gekregen? Wat zijn de effecten op de leefomgeving en economie van jouw regio? De Rli hoopt met deze prijsvraag ideeën te genereren voor een wervend toekomstbeeld waaraan het leuk en uitdagend is om te werken.

Voorzitter Jan Jaap de Graeff: "Deze prijsvraag is een oproep aan jongeren om na te denken over hun toekomst. Hoe wil je dat jouw leefomgeving er over 30 jaar uitziet? Hoe woon je dan, wat doe je in je vrije tijd en wat voor werk hoop je dan te doen? Kortom: hoe ziet jouw ideale regio er uit?"

Inzendingen zijn welkom tot 31 mei 2019. De winnaar krijgt een podium op de werkconferentie die de raad organiseert op 11 september naar aanleiding van het uitkomen van het rapport 'De som der delen: verkenning samenvallende opgaven in de regio'. In deze verkenning staat ter inspiratie een fictief verslag van een bezoek van Koningin Amalia aan de Zuidwestelijke Delta in 2050 (zie hieronder). Het winnende essay wordt ook gepubliceerd op de website van de Rli.

Voorwaarden

- De prijsvraag is bestemd voor iedereen onder de dertig die graag mee wil denken over de toekomst van Nederland.
- Inzendingen bestaan uit maximaal 2 A4.
- Vermeld in je inzending over welke regio je essay gaat.
- Bij de beoordeling krijgen inzendingen met regio specifieke inkleuring een pré.
- Inzendingen kunnen gemaild worden naar Mirjam van Gameren (Mirjam.vanGameren@rli.nl) onder vermelding van: 'Inzending prijsvraag De regio van jouw toekomst'.
- De jury bestaat uit Jan Jaap de Graeff, Co Verdaas en Krijn Poppe (respectievelijk voorzitter en leden van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur)
- Over de uitslag wordt niet gecorrespondeerd.

Zicht op de Delta in 2050

Deze schets is het tweede hoofdstuk in de Rli Verkenning De som der delen en dient ter inspiratie. De schets is geschreven als het verslag van een bezoek van koningin Amalia aan een museum over de regio, dat zij komt openen. In dit fictieve museum verbeelden de verschillende tentoonstellingsruimten stuk voor stuk facetten van de Zuidwestelijke Delta in 2050.

Bakermat van innovatieve oplossingen

Koningin Amalia opende op 7 december 2050 bij Bergen op Zoom de gloednieuwe Delta Experience Lab & Technology Academy, kortweg DELTA. Bezoekers die vanaf de Brabantse Wal de delta in rijden, kunnen ervaren hoe de Zuidwestelijke Delta in de afgelopen decennia een transformatie heeft ondergaan in de strijd tegen klimaatverandering. DELTA laat zien hoe de regio de bakermat is geworden van innovatieve oplossingen op het grensvlak van duurzame energie, circulaire economie, kringlooplandbouw en watermanagement.

Net als de Deltawerken, die een eeuw geleden na de watersnoodramp van 1953 tot stand kwamen, heeft de aanpak van klimaatverandering een grote impact op de regio gehad. Bij de recente transformatie is echter wel een belangrijke les geleerd uit het verleden. De Deltawerken boden de regio veiligheid tegen overstromingen, maar ook niet méér dan dat. De eenzijdige aanpak die toentertijd werd gevolgd, zorgde bijvoorbeeld niet voor een duurzame leefomgeving, noch voor werkgelegenheid op lange termijn.

Sinds het Klimaatakkoord van 2019 wordt bij de aanpak van regionale transformaties bewust gekozen voor een *samenhangende* aanpak, waarbij tegelijkertijd wordt gewerkt aan de aanpak van andere vraagstukken in de samenleving en de economie. De duurzaamheidstransitie is zodoende voor de Zuidwestelijke Delta – een regio die nog niet eens zo lang geleden bekend stond om zijn bevolkingskrimp en eilanddenken – het begin geweest van een ontwikkeling naar een aantrekkelijke, vitale en innovatieve regio waar het goed werken en wonen is.

Vrijtijdseconomie als aanjager van verduurzaming

De rondgang door de tentoonstelling begint bij de replica van een recreatiewoning uit 2018, destijds bewoond door vier Poolse arbeidskrachten. De woning is naar de huidige maatstaven onvoorstelbaar primitief. Er hangt een gasketel voor het verwarmen van water, de radiatoren worden nog handmatig bediend, de muren zijn van beton en de kozijnen van plastic. De aanblik van de dunne, niet-geïsoleerde wandjes bezorgt de bezoeker koude rillingen.

Het is niet voor niets dat dertig jaar geleden de duurzaamheidstransities in de delta in gang werden gezet in de recreatiesector. Het verouderde bestand van huisjesparken en campings was dringend aan vervanging toe. Recreatie vormde toen al een belangrijke economische sector in de regio, dankzij het unieke, uitgestrekte landschap. Door de klimaatverandering werd het seizoen bovendien steeds langer. Het is nu haast niet meer voor te stellen dat evenementen als Film by the Sea en het Nazomerfestival ooit in september in plaats van na de herfstvakantie werden geprogrammeerd. De aanzet voor een gericht toeristisch beleid in de Zuidwestelijke Delta vormden de prijsmaatregelen in de luchtvaart eind jaren twintig van onze eeuw. Die maakten verre zonzakanties voor veel mensen onaantrekkelijk. In de delta werd uitbreiding van de vrijetijdssector bewust gecombineerd met een forse injectie in de verduurzaming. Het gebied verwierf op die manier

toeristische aantrekkingskracht door zijn schone, gezonde leefomgeving. Ook andere economische sectoren speelden hier op in. Natuurinclusieve landbouw, met herstel van toeristisch aantrekkelijk landschap, begon in de jaren twintig van deze eeuw gebruikelijk te worden.

Van petrochemie naar biochemie

In een zaal gevuld met – heel toepasselijk – holografische rook, bekeek de koningin de restanten van een oude 'naftakraker': een installatie voor de bewerking van ruwe olie. De machinerie is afkomstig van het bedrijf DOW-chemie, een relict uit het tijdperk van petrochemie in Terneuzen en Moerdijk. Na het Klimaatakkoord van 2019 is de petrochemische industrie geleidelijk omgevormd naar de huidige biochemische industrie, waar elektriciteit uit hernieuwbare bronnen en *biobased* brandstoffen de drijvende krachten vormen. Nu de gewoonste zaak van de wereld.

Maar de overgang naar deze schone energievormen is in de industriesector niet zonder slag of stoot verlopen. De grote bedrijven, veelal in buitenlandse handen, hadden midden jaren twintig moeite om het vooruitstrevende beleid van Nederland te omarmen. Ze hadden ooit geïnvesteerd in de regio vanwege de goedkope arbeid, de goedkope grond en het goedkope Groningse gas. Een tijd waarin CO₂-uitstoot nog onbekend en onbelast was. Toen de duurzaamheidstransities zich aandienend dacht menig industrieel bedrijf na over verplaatsing – en voor enkele fabrieken bleek Noorwegen of IJsland uiteindelijk een logischer vestigingsplaats. De regio kon leven met hun vertrek. Een groot deel van de toegevoegde waarde van de ondernemingen in kwestie ging toch al naar buitenlandse werknemers en aandeelhouders. De meeste bedrijven telden echter hun knopen en bleven. Ze kwamen tot de conclusie dat de beschikbaarheid van elektriciteit uit de Noordzeeparken, biomassa uit de akkerbouw en *biobased* kennis van universiteiten als Gent en Wageningen de nieuwe dragers van het regionale vestigingsklimaat zouden worden.

De delta bleef een aantrekkelijke plek om hooggeschoold personeel aan te trekken, een groen-blauwe oase tussen sterk verstedelijkte gebieden. Zo werden vanwege de klimaatproblematiek de kaarten opnieuw geschud. Fabrieken werden vernieuwd op basis van circulaire principes. Bedrijven die elkaars reststromen konden gebruiken vonden een plek in elkaars nabijheid of werden via buisleidingstraten met elkaar verbonden. Dit was het begin van het huidige industrieel-ecologische systeem waarin bijproducten (die ooit afval waren) van de een worden gebruikt door de andere bedrijven. Niet voor niets beschouwde de Europese Unie de deltazone als voorbeeld voor geheel Europa. Royale financiële steun voor de grote transitie was het resultaat.

Een deel van de aan het bedrijfsleven gewijde zaal vormt een ode aan de innovatieve ondernemers die inmiddels in de Zuidwestelijke Delta zijn neergestreken: bedrijven die zich richten op de recycling van plastics en de terugwinning van schaarse grondstoffen voor de omliggende industrie. Op het terrein van de DOW-fabriek is de grootste plasticrecyclingplant (PRP) van Europa gerealiseerd. Deze innovatieve ontwikkeling kreeg een forse impuls toen China, op dat moment verwickeld in de Grote Handelsoorlog, niet langer bereid was het plastic afval van het Westen te verwerken. Een probleem werd zo omgezet in wat nu wordt gezien als een enorm succes. Andere gronden die tijdelijk geen bestemming hebben doordat fabrieken zijn opgedoekt, worden benut voor het stationeren van verplaatsbare windmolens en zonneparken. Het gezamenlijke fonds van de regionale bedrijven om deze installaties op te bouwen en af te breken bestaat nog steeds.

Nieuwe eilanden voor de Zeeuwse kust

De omgang met water vervult een prominente rol in de tentoonstelling. Op een aansprekende manier wordt in beeld gebracht hoe de nieuwe eilanden voor de kust passen in een eeuwenoude Nederlandse traditie: 'land maken'. De eilanden Wielingen, Schoneveld en Avekerke, vernoemd naar ooit verdwenen dorpen en eilanden in de monding van de Westerschelde, zijn in de jaren dertig toegevoegd aan de bestaande archipel voor de kustbescherming bij een steeds verder stijgende zeespiegel. De aanleg vond plaats in de geest van 'bouwen met de natuur'. Behalve voor het beschermen van het vasteland worden de eilanden gebruikt voor de productie van duurzame energie, recreatie, natuurontwikkeling en de productie van schelpdieren, vis en wieren. Zelfs vanuit het permanent bewoonde Chinese station op de maan is die grote fysieke transformatie van de regio zichtbaar, zo laat DELTA met 3D-beelden zien. Ook is op zee een patroon van stippen te zien: de grote windmolenparken.

Sinds de plaatsing van het grote windmolenpark voor de kust speelt de haven van Vlissingen een belangrijke rol als *energy-port*. Zo groeide de van oudsher belangrijke haven- en logistieke sector. Technici uit heel Europa en met name ook Groot-Brittannië zijn sindsdien naar de regio gekomen om mee te werken aan de ontwikkeling van innovatieve technieken zoals de onttrekking van energie uit rioolwater, getijden en de overgang van zoet en zout water. Inmiddels is de Zuidwestelijke Delta uitgegroeid tot hét kenniscentrum op het snijvlak van water en energie.

Kringlooplandbouw

In de hal die DELTA aan Agri & Food wijdt, is de ontwikkeling te zien van het Belgisch trekpaard via de tractor naar de robots die tegenwoordig het land bewerken. Tractoren en machines werden sinds het begin van de 21e eeuw steeds groter en zwaarder, met nadelige gevolgen voor de bodem. De zelfrijdende robots die eind jaren twintig in zwang kwamen betekenden de doorbraak van de strokenlandbouw, waarin de grote kavels met monoculturen werden vervangen door de huidige ecologische megagroentetuinen, uitgerust met het technisch vernuft dat inmiddels de standaard vormt: meetsensoren waarmee akkerbouwers de gewassen en rassen zeer plaatselijk aan kunnen passen aan de bonte grond en de soms verrassende aanwezigheid van plekken met zoet water. Ook de huidige landbouw in de steden is hierdoor mogelijk gemaakt: *urban farms* in de vorm van velden tussen gebouwen of op daken van gebouwen. Het eten dat er wordt verbouwd speelt weliswaar een beperkte rol in de voedselproductie, maar de vele stukken groen helpen in de verdichte steden tegen hittestress en dragen bij aan waterberging.

De droge zomers van de jaren twintig hadden tot gevolg dat akkerbouwers zonder inkomen kwamen te zitten. Dit vormde de aanleiding om veel meer gebruik te gaan maken van organische stof in de grond. De benodigde meststoffen worden tegenwoordig, volgens circulaire principes, gewonnen door middel van vergisting van gecomposteerd organisch afval uit de toeristische sector en van pluimveemest (die ooit in Moerdijk werd verbrand). Biovergisting levert ook op grote schaal energie voor perioden met 'dunkelflaute' (perioden zonder wind en zon). Het mestproduct van de biovergisters is volledig herbruikbaar en kan in elke samenstelling 'op maat' worden geleverd aan agrariërs in de regio.

Wieren, algen, vlas en meekrap

Ter afsluiting van haar bezoek nuttigde de koningin een weedburger met zoute zeespaghetti uit de eigen aquacultuur van DELTA. In het restaurant van DELTA kunnen bezoekers ervaren hoe onze gewassen en ons eetpatroon zijn veranderd. Suikerbieten hebben veel van hun aantrekkelijkheid

verloren: de consumptie is afgenomen en de concurrentie van rietsuiker is enorm, ook doordat voor die raffinage minder energie nodig is. De eiwitgewassen zijn daarentegen helemaal terug: er zijn weer net zoveel soorten erwten en bonen als honderd jaar geleden. Ze worden verwerkt in vegetarische en veganistische producten. Ditzelfde geldt voor de algen en wieren uit de Oosterschelde en van de nieuwe eilanden. De toprestaurants die Zeeland al decennialang rijk was, hebben in de jaren twintig en dertig een grote rol gespeeld in het opwaarderen van deze producten. Schelpdieren zijn nog steeds de traditionele culinaire toppers van de regio. De zilte teelten, waar dertig jaar geleden nog veel van werd verwacht, zijn een regionaal nicheproduct gebleven. De verzilte gronden zijn hoofdzakelijk in gebruik als zonneveld, wat nu eenmaal een lucratievere bestemming is.

Buiten het restaurant van DELTA groeien gewassen die niet zijn bedoeld voor consumptie. Het gaat om ruwe versies van afbreekbare plastics, bouwmaterialen en aromaten die na het oogsten worden gebruikt door de industrie. Zo is vlas is terug van weggeweest voor de productie van de textiel zonder kunstvezels. Ook de experimenten met meekrap voor de *biobased* chemie in West-Brabant en Tholen uit het begin van de eeuw, hebben zich uitbetaald. De biomassa die niet nuttig kan worden gebruikt, wordt verbrand in de biogascentrale ter plaatse.

DELTA nodigt de bezoeker uit om nieuwe ontwikkelingen in de Zuidwestelijke Delta te beleven. Het centrum hoopt de komende jaren een plaats te zijn waar toeristen de veranderingen van de laatste honderd jaar tot zich kunnen nemen. In die zin is het een prachtige aanvulling op het Watersnoodmuseum in Ouwkerk en de Neeltje Jans voor de Deltawerken, dat een bezoek meer dan waard is.